

Indholdsfortegnelse

Beskæftigelse og ledighed.....	5
Bog: Arbejdsmarkedspolitik (s. 7-61), ST (s. 181, 117, 42, 126, 208, 26, 46) og DK's økonomi (s. 21-66).....	5
Data og forbehold	5
Figur og tabel.....	5
Beskrivelse.....	6
Forklaringer	6
Udenrigsøkonomi (betalings - og kapitalbalance).....	7
Bog: ST (s. 153-154, 105, 181) og Handelspolitik, konkurrenceevne og udenrigsøkonomi (HKU) s. 74-77. .	7
Data og forbehold	7
Figur og tabel.....	7
Beskrivelse.....	7
Forklaringer	7
Offentlige udgifter (Realøkonomisk fordeling).....	8
Bog: STO (s. 189, 105, 140, 135, 62, 47) og Den offentlige sektor (s. 59-62)	8
Data og forbehold	8
Figur og tabel.....	9
Beskrivelse.....	9
Forklaringer	9
Offentlige udgifter (Overførselsindkomster).....	10
Bog: (ST (s. 136, s. 203, 194), Den offentlige sektor (s. 87), Arbejdsmarkedspolitik (s.)	10
Data og forbehold	10
Figur og tabel.....	10
Beskrivelse.....	10
Forklaringer	11
Refusionsatser	11
Udenrigsøkonomi (Import og eksport).....	11
Bog: ST (s.126, 152, 105), AM (s.), HKU (s. 59-76) og DØS (s.)	11
Data og forbehold	11
Figur og tabel.....	12
Beskrivelse.....	12
Forklaringer	12
Offentlig sektor (Moms og afgifter).	14
Bog: ST (s. 141, 202), DØS (s.), DOS (s. 122, 186, 190-202, 189, 193).	14

Data og forbehold	14
Figur og tabel.....	14
Beskrivelse.....	14
Forklaringer	14
Offentlige udgifter (Funktionel fordeling, undervisning)	15
Bog: ST (s. 133, 142, 29, 197, 101, 20, 19, 207), AM (s.), DØS () og DOS (s.).....	15
Data og forbehold	15
Figur og tabel.....	16
Beskrivelse.....	16
Forklaringer	16
Finanspolitik (Rentespænd).....	17
Bog: ST () og DP (s.)	17
Data og forbehold	17
Figur og tabel.....	18
Beskrivelse.....	18
Forklaringer	20
Offentlige sektor (Skattetryk).....	23
Bog: ST (), DOS (s.) og DØS (s.)	23
Data og forbehold	23
Figur og tabel.....	23
Beskrivelse.....	24
Forklaringer	24
(Lønudvikling)	25
Bog: ST (s. 45, 142), AM (s.) og DØS (s.)	25
Data og forbehold	25
Figur og tabel.....	25
Beskrivelse.....	25
Forklaringer	26
Udenrigsøkonomi (Import og eksport).....	27
Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.)	27
Data og forbehold	27
Figur og tabel.....	27
Beskrivelse.....	27
Forklaringer	27

Udenrigsøkonomi (Import og eksport).....	29
Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).	29
Data og forbehold	29
Figur og tabel.....	29
Beskrivelse.....	29
Forklaringer	29
Udenrigsøkonomi (Import og eksport).....	29
Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).	29
Data og forbehold	29
Figur og tabel.....	29
Beskrivelse.....	29
Forklaringer	29
Udenrigsøkonomi (Import og eksport).....	30
Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).	30
Data og forbehold	30
Figur og tabel.....	30
Beskrivelse.....	30
Forklaringer	30
Udenrigsøkonomi (Import og eksport).....	30
Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).	30
Data og forbehold	30
Figur og tabel.....	30
Beskrivelse.....	30
Forklaringer	30
Udenrigsøkonomi (Import og eksport).....	31
Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).	31
Data og forbehold	31
Figur og tabel.....	31
Beskrivelse.....	31
Forklaringer	31

Beskæftigelse og ledighed

Bog: Arbejdsmarkedspolitik (s. 7-61), ST (s. 181, 117, 42, 126, 208, 26, 46) og DK's økonomi (s. 21-66).

Data og forbehold

Beskæftigede er baseret på data fra Nationalregnskabet, 2008-2018. Der er tale om helårspersoner, det vil sige opgjort som beskæftige hel perioden. Desuden er tallene inklusiv pendlere og beskæftigede på midlertidig orlov, jf. ST s. 181 og 117

Bruttoledige er nettoledige inkl. de jobklare aktiverede, jf. ST s. 42.

Nationalregnskabsdata for beskæftigelsen er foreløbige for 2016-2018, hvilket der skal tages forbehold for, idet data i beskrivelsen kan ændre sig efterfølgende. Data er endelige for ledige, som er fra RAM. Selvom der er metodisk sammenhæng i opgørelserne, er der tale om to typer af data med hver deres statistiske definition, hvilket bør tages et forbehold.

Nationalregnskabet indeholder også beskæftigelsestal. En af hovedbidragsyderne til denne statistik er ATP-ordningen, hvor der fås pålidelige data vedr. især lønmodtagernes beskæftigelsesomfang. Fordelen ved denne statistik er først og fremmest at den udarbejdes hurtigt (kvartalsvis) – og som anden nationalregnskabsstatistik – sæsonkorrigeres. Derudover er beskæftigelsen som følge af sort arbejde samt pendlere fra fx Sverige medtaget, hvilket ikke er tilfældet for RAS. Ulempen er, at den ikke kan bruges til nærmere branchetilknyning.

Der kan også benyttes RAS-statistikken, hvor data findes fra 2005-2015. RAS skal udelukkende bruges til beskæftigelse og arbejdsløse og kan ikke blandes med RAM-tal. Den centrale statistik til at registrere befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet er RAS-opgørelsen. Se efter data brud.

Den centrale statistik til at registrere befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet er RAS opgørelsen (Registrerede Arbejdsstyrkestatistik). Der er databrud mellem 2007 og 2008. RAS-opgørelsen er også den statistik, der bruges til at beregne bl.a. beskæftigelsesfrekvensen. En væsentlig ulempe ved RAS er, at statistikken først 8 udkommer ca. 16 måneder efter opgørelsestidspunktet (november). Det indebærer samtidig, at den kun udkommer en gang årligt. Det har den konsekvens, at det – især ved konjunkturskift – er svært at få et præcist indtryk af den øjeblikkelige beskæftigelsessituation

Figur og tabel

Udgangspunkt i;

Nettoledige:

Beskæftigede:

Alle på midlertidige arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger:

Dog kan det også være man skal tage udgangspunkt i brancher.

Vælg; Landbrug, industri og handel og beregn derefter år-til-år ændring. Ikke i pct.

Beskrivelse

Omfatte niveauet i antal tusinder for beskæftigelse og mia.kr. for handelsbalancen komplementeret med år-til-år ændringer samt andele i forhold til beskæftigelsen i alt og eksporten af varer og tjenester i alt i en figur.

Angiv begrundelse for valget af brancher. Der kan bl.a. peges på flere udvælgelseskriterier, fx:

- Største andel: Handel mv.
- Konjunkturafhængighed: Industri mv.
- Produktivitetsudvikling: Landbrug mv.
- Udvikling fra produktionssamfund til servicesamfund: Landbrug, industri og handel.

Det er en udvikling som sker på trods af konjunktursvingninger

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Brug den reale vækstrate ST s. 105, som figur for konjunkturudviklingen. Find sammenhæng mellem udviklingen i ledighed/beskæftigelse og BNP.

Højkonjunktur før 2008 medførte stigende beskæftigelse og dermed faldende ledighed. Det modsatte gjorde sig gældende i 2009, men også de efterfølgende år, hvor beskæftigelsen faldt og ledigheden steg. Fra 2014 steg væksten igen med stigende beskæftigelse og faldende ledighed.

”Flexcurity-model”, let at afskedige folk mod til gengæld et relativt højt dagpenge-niveau. Stor nedgang i BNP bør give større stigning i ledigheden end vi rent faktisk så.

Labour-hoarding, forklarer hvorfor stigningen i ledigheden blev behersket. Handler om, at virksomheder ved begyndelsen af en nedgangsperiode ikke fyrer folk, men først venter og ser, om produktionsnedgangen er varig (Tilsvarende er beskæftigelsen forsinket i en konjunkturofgang). Rationalet er, at det er dyrt at oplære ny arbejdskraft. Desuden har en større andel af medarbejderne i de konkurrenceudsatte erhvervs funktionærstatus (med længere opsigelsesvarsler), hvilket svækker den ”danske model” i forhold til tidligere.

Institutionelle forklaringer

Relevante arbejdsmarkedsreformer der har påvirket ledighedstallet.

Maj 2010: genopretningspakke, der sænkede dagpengeperioden fra 4 til 2 år (ST s. 208), hvilket alt andet lige har nedbragt ledighedstallet.

Skattereformernes bidrag til konjunkturudviklingen af konjunkturerne. Fx den ekspansive reform i 2003/2004, der stimulerede forbruget og produktionen i positiv retning, hvilket bidrog til faldende ledighed. Mulighed for at tage afdragsfrie lån (fra 2003) er en særskilt forklaring på den høje økonomiske vækst fra 2004 til 2007 med stigende beskæftigelse og faldende ledighed som resultat.

Demografiske forklaringer

Der er en betydelig indvandring (ophold til erhverv), jf. ST s. 26 i perioden samt pendling fx mellem Sverige og Danmark, jf. ST s. 47. Der er flere grunde til. At beskæftigelsen kunne stige betydeligt mere end ledigheden faldt i perioden 2005-2008 og omvendt efterfølgende og igen 2014 og frem.

Udenrigsøkonomi (betalings - og kapitalbalance).

Bog: ST (s. 153-154, 105, 181) og Handelspolitik, konkurrenceevne og udenrigsøkonomi (HKU) s. 74-77.

Data og forbehold

Der skal tages forbehold for, at data vedr. udenrigshandlen med varer er foreløbige for 2018, hvilket betyder, at data i beskrivelsen fremadrettet kan blive ændret.

Der skal tages forbehold for, at import af varer er opgjort i CIF og eksporten af varer i FOB. Dvs. hhv. med og uden tjenesteydelser i form af fx fragt og forsikring.

Data for udenrigshandlen med varer er i årets priser, hvilket der skal tages forbehold for, idet data er påvirket af den løbende pris- og lønudvikling.

Figur og tabel

Viser udvikling i bruttoindtægter, bruttoudgifter og nettoindtægter.

Beskrivelse

Skal omfatte niveauet i mia.kr. komplementeret med år-til-år ændringer i mia.kr. i en figur, tabel eller en supplerende skriftlig præsentation.

Nettoeksporten er en restsum (indtægter - udgifter), og siger hvorfor data i samme tidsserie kan være både over og under nul. Ikke beregn procentvis ændringer på data, som er positive og negative eller stærkt svingende.

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Der skal være særlig fokus på konjunkturudviklingen i perioden, hvilket som minimum skal beskrives ved den reale vækstrate i BNP. Relevansen af konjunkturudviklingen skal godtgøres, ved at give indtryk af forståelse for sammenhængen mellem udviklingen i BNP i det land man sammenligner og efterspørgslen på eksporterede varer, men også sammenhængen mellem udviklingen i BNP i Danmark og vareimporten skal omtales.

Valutakurs

Valutakursen mellem danske kroner landet man sammenligner med er relevant at inddrage. Stigende valutakurs gør danske varer billigere i forhold til andre lande, jf. STO s. 189.

Eksportformåen

Brug det relevante nøgletal samt fordele og ulemper bed at benytte STO til at analysere udviklingen i Danmarks eksportformåen (import fra Danmark/landets import i alt). Tag udgangspunkt i STO s. 155 og HKU s. 74-77.

En ulempe kan være at der er tale om et nulsumsspil, hvor nye lande automatisk fortrænger andelen til de lande, som allerede handler med pågældende land. Et alternativ kan være at se på Danmarks eksportvækst over tid sammenlignet med andre lands tilsvarende eksportvækst over tid.

Offentlige udgifter (Realøkonomisk fordeling).

Bog: STO (s. 189, 105, 140, 135, 62, 47) og Den offentlige sektor (s. 59-62)

Data og forbehold

Ifølge STO s. 189 viser den realøkonomiske fordeling bl.a. de offentlige udgifter opgjort på aktiviteter efter, hvordan allokering af ressourcer i økonomien påvirkes. Det vil sige om der er tale om opgaver, hvor udgifterne bruges til køb af (produktion af) varer og tjenester (G) eller investeringer (del af I). Eller om der er tale om (omfordelende) overførsler, hvor der ikke er nogen offentlig produktion.

Opgørelsen af den realøkonomiske fordeling er foreløbig for 2016-2018, hvilket der bør tages forbehold for, da data i beskrivelsen fremadrettet kan blive ændret. Der skal også tages forbehold for, at andre data kan være foreløbige opgørelser, herunder også for de primære forklaringer på udviklingen.

Der skal tages forbehold for de kilder, hvor data er i årets priser, og dermed påvirket af den løbende pris- og lønudvikling. Vise af udgiftskomponenterne præsenteres også i faste priser, fx offentligt forbrug (STO s. 105) og indkomstoverførsler til husholdninger (dog 2000-prisniveau, STO s. 140).

Figur og tabel

Der skal oftest udarbejdes to figurer. Den ene skal vise udviklingen i de to udvalgte udgifter fra den realøkonomiske fordeling.

Figuren skal som minimum tages udgangspunkt i data for to komponenter, jf. opgaveformuleringen, fx offentligt forbrug og offentlige overførsler til husholdningerne. Man kan også vælge få andre relevante komponenter som fx aflønning af ansatte, idet det offentlige forbrug ikke fremgår direkte af den realøkonomiske fordeling. Der skal være en god begrundelse for valget.

Beskrivelse

Jf. opgaveformuleringen skal der ofte tages udgangspunkt i offentligt forbrug/evt. aflønning af ansatte og offentlige overførsler til husholdninger. Overførsler skal også ses i lyset af, at beskrivelsen skal indeholde en figur vedr. overførsler fordelt på de funktionelle fordelinger.

Beskrivelsen skal dække hver komponent for sig selv og i forhold til hinanden.

Beskrivelsen skal som minimum omfatte niveauet i mia.kr., år-til-år ændringen i en figur, eller tabel.

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

De offentlige udgifter er påvirket af de forskellige konjunkturperioder, når der er tale om overførsler til husholdninger, hvorimod udgifter til offentligt forbrug ikke påvirkes i samme grad. Lavere udgifter under perioder med høj vækst (dagpenge/kontanthjælp) fx 2007 og igen 2014-2018, det modsatte under lavvækst fx. 2008-2013.

Udvikling i indkomstoverførsler som dagpenge/kontanthjælp følger også konjunkturerne, hvilket før de sociale overførsler under et konjunkturafhængige.

Desuden er indkomstoverførsler afhængige af demografien fx flere ældre (vokset med over 260.000 ældre over 65 år i perioden jf. STO s. 20).

Offentlige forbrug omfatter ikke den del af de offentlige udgifter, som består af indkomstoverførsler.

Institutionelle forklaringer

Forklaringer på udviklingen i det offentlige forbrug

Niveauet for det offentlige forbrug er primært politisk bestemt, men påvirkes i praksis også af behovet for efterspørgslen efter de ydelser der produceres i den offentlige sektor og dermed demografi og befolkningens adfærd.

Antal beskæftigede i alt bør også indgå i den generelle forklaring på udviklingen. Lønnen i det offentlige forbrug udgør ca. 62 pct. I 2017 jf. ST s. 135.

Demografiske forklaringer

Demografien omhandler f.eks. antal af ældre og børn fx andel af børn i dagpasning i forbindelse.

Desuden kan der også peges på flere nye serviceydelser f.eks. nye behandlingsformer i sundhedsvæsenet båret frem af blandt andet teknologiske fremskridt.

fOffentlige udgifter (Overførselsindkomster).

Bog: (ST (s. 136, s. 203, 194), Den offentlige sektor (s. 87), Arbejdsmarkedspolitik (s.).

Data og forbehold

De sociale ydelser er alle komponenter i den samlede indkomstoverførelser til husholdningerne, som selv er en central komponent af den realøkonomiske fordeling jf. ST s. 194.

De valgte ydelser (kategorier) skal alle være centrale komponenter af de samlede indkomstoverførelser til husholdningerne.

Der skal være definition og kort begrundelse for valg af de sociale ydelser. Udvalgte definitioner fremgår bl.a. af ST fx s. 194, folkepension, andre fremgår af AMP.

Opgørelsen er foreløbig for 2016-2018, hvilket der bør tages forbehold for. Der skal også tages forbehold for, at andre data kan være foreløbige opgørelser, herunder også for de primære forklaringer på udviklingen.

De samlede indkomstoverførsler er opgjort i 2015-priser (korrigeret for forbrugerprisindekset) i alt og for udvalgte sociale ydelser. ANVEND 2015-PRISER.

Hvis der benyttes data i mio.kr. (årets priser) skal der tages forbehold for dette eftersom data er påvirket af den pris- og lønudvikling.

Figur og tabel

Figuren skal tage udgangspunkt i data for udviklingen i de samlede overførselsindkomster til husholdningerne i alt samt mindst to udvalgte sociale ydelser, hvor kommunerne har ansvaret.

Beskrivelse

Beskrivelse skal dække hver nøgletal for sig og i forhold til hinanden.

Beskrivelsen skal omfatte niveauet i mia.kr., år-til-år ændringen i figur.

Udviklingen kan fx være af de samlede overførselsindkomster til husholdningerne i alt, samt kontanthjælp og folkepension.

Forklaringer

Refusionssatser

Refusionssatser kan forklare udviklingen i de valgte komponenter. De fremgår af tabel 4.6 i DOS. Fx alderspension/folkepension 100 pct. og kontanthjælp 50 pct.

Demografiske forklaringer

Der skal være fokus på udviklingen i antallet af ældre over 65 år i perioden i forhold til folkepension. Antallet stiger i perioden fra 2008 til 2017 med ca. 242.000 personer, stigende faktisk årlig ændring fra 2009 (ca. 22.000 personer) til 2012 (ca. 34.000 personer), hvorefter den faktiske årlige ændring er faldende frem til 2017, hvor den er på ca. 21.000 personer.

Institutionelle forklaringer

Udelukkende fokus på fx Reformpakke 2020, jf. ST s. 203, trækker ned, idet tiltagene ikke påvirker den beskrevne periode.

Konjunkturmæssige forklaringer

Der skal være fokus på konjunkturudviklingen i perioden i forhold til kontanthjælpen, hvilket tilstrækkeligt kan ske gennem den reale vækstrate i BNP, ST s.105. Relevansen af konjunkturudviklingen skal godtgøres, ved at give indtryk af forståelse for sammenhængen mellem udviklingen i kontanthjælp og BNP. Den lave vækst i 2008 til 2013, herunder recessionen 2009-2010 har betydet en stigning i antallet af kontanthjælpsmodtagere, hvilket også ses tydeligt at stigende udbetaling af kontanthjælp. Efterfølgende har højkonjunktoren 2014-2018 betyder flere i beskæftigelse og dermed mindre udbetalt af kontanthjælp.

Udenrigsøkonomi (Import og eksport).

Bog: ST (s.126, 152, 105), AM (s.), HKU (s. 59-76) og DØS (s.).

Data og forbehold

Vælg nationalregnskabs opgørelse af beskæftigelsen, fordi det definatorisk hænger sammen med produktionen og eksporten/udenrigsøkonomien (selvom der også er forskel mellem nationalregnskabs opgørelse af udenrigsøkonomi og udenrigshandlen med varer), og både beskæftigelsen og eksporten kan gøres op for samme periode.

BENYT IKKE RAS.

Beskæftigede er baseret på data fra Nationalregnskabet, og der er tale om antal helårspersoner, det vil sige opgjort som beskæftigede i hele perioden, både selvstændige og lønmodtagere og er inkl. pendlere.

Nationalregnskabsdata for beskæftigelsen er foreløbige for 2016-2018, hvilket der skal tages forbehold for, idet data i beskrivelsen kan ændre sig efterfølgende.

Der skal tages forbehold for, at data vedr. udenrigshandlen med varer er foreløbige for 2018, hvilket betyder at data i beskrivelsen fremadrettet kan blive ændret.

Data for udenrigshandlen med varer er i årets priser, hvilket der skal tages forbehold for, idet data er påvirket af den løbende pris- og lønudvikling.

Eksporten af industrivarer er opgjort fob, det vil sige værdien uden fragt, forsikringer m.v.

Eksporten af varer og tjenester fra nationalregnskabet er opgjort på en anden måde bl.a. inkl. merchanting, end eksporten af industrivarer, som tager sit udgangspunkt i udenrigshandlen med varer.

Figur og tabel

Figuren skal bestå af industrieksport, år-til-år ændring og andel i pct. af eksport af varer og tjenester. Kilde. ST s. 152 og 105.

Den anden figur skal vise udviklingen i beskæftigelsen i industrien, antal, ændring i antal og andel i pct. beskæftigede i alt. Kilde ST s. 126. i 1.000 personer.

Beskrivelse

Alternativt til andelen i pct. af hhv. beskæftigelsen i alt og eksporten af varer og tjenester i alt kan være at beregne vækstbidrag.

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Der skal også være en særlig fokus på konjunkturudviklingen i perioden, hvilket som minimum skal beskrives ved den reale vækstrate i BNP. Relevansen af konjunkturudviklingen skal godtgøres, ved at give indtryk af forståelse for sammenhængen mellem udviklingen i BNP i udlandet (de lande vi handler med) og efterspørgslen på industrivarer (eksporten) samt mellem udviklingen i beskæftigelsen og eksporten samt også BNPudviklingen i Danmark.

Der er højkonjunktur i DK i 2007. Tilsvarende er der en stigning i indtjeningen i samme periode. Der sker frem til 2008. hvor den nuværende lavkonjunktur indtræder, som følge ikke mindst af den finansielle krise, som er markant i 2009, hvilket også påvirker eksporten af industrivarer.

Tilsvarende har højkonjunktoren i de lande, hvor vi afsætter vores produkter, fx i EU, ST s. 181, i samme periode også betydet en stigende eksporten. Omvendt i den efterfølgende periode.

Institutionelle forklaringer

Demografiske forklaringer

For industrien handler det også om den globale konkurrencesituation. Industrien er i hård international konkurrence, hvilket kræver konstante forøgelser i produktiviteten - høj vækst eller ej. Det hænger godt sammen med en kraftigt stigende eksport efter 2009, hvorimod beskæftigelsen kun stiger svagt efter 2010. Danmark er blandt de mest konkurrencedygtige lande i verdenen, hvilket også gavner vores eksport og beskæftigelse. JF. HKU-kap 3.

Offentlig sektor (Moms og afgifter).

Bog: ST (s. 141, 202), DØS (s.), DOS (s. 122, 186, 190-202, 189, 193).

Data og forbehold

Skatterne er, og derfor også moms og afgifter, obligatoriske ydelser som går til den offentlige forvaltning og service, uden nogen form for modydelse, jf. ST s. 202.

Afgifter af varer og tjenester er defineret ved at blive udløst ved omsætning på vare- og tjenester markederne. Disse afgifter, herunder momsen, påvirker varepriserne og reducerer derigennem borgernes realindkomst, jf. DOS s.122.

Momsen er en afgift af værditilvæksten i det pågældende omsætningsled. Momsen er EU-harmoniseret. Momsen udgør 25 pct. af salgssummen inkl. punktafgift, jf. DOS s. 186. De øvrige definitioner fremgår af DOS s. 190-202.

Opgørelsen af skatter, dvs. bl.a. afgifter, herunder moms, er foreløbige 2016-2018, hvilket der bør tages forbehold for, da data i beskrivelsen fremadrettet kan blive ændret.

Tilsvarende bør der tages forbehold for, at data er i årets priser og dermed påvirket af den løbende pris- og lønudvikling.

Figur og tabel

Tabellen skal indeholde: Moms, afgifter, heraf reg.afgift køretøjer og en år-til-år ændring af disse.

Beskrivelse

Beskrivelsen skal dække momsen og afgifter hver for sig og i forhold til hinanden samt eventuelt udvalgte afgifter. Beskrivelsen skal omfatte niveauet i mia.kr., år-til-år ændringen i en figur osv.

Skal indeholde EU-reglerne om moms, herunder EU-mindstesatser for moms, fx må normalsatsen ikke være under 15 pct. Beskrivelsen skal også indeholde EU-reglerne for punktafgifter, herunder som minimum udvalgte EU-mindstesatser for punktafgifter, fx skal afgiften på blyfri benzin være mindst på 2,68 kr. pr. liter. De fremgår af DOS s. 189 og 193.

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Inddel konjunkturerne i periode.

I årsagsforklaringen for valget af konjunktur forklaring, skal der tages afsæt i, at der ses en direkte sammenhæng mellem væksten i økonomien og ændringer i det samlede afgifter, momsen og de valgte øvrige afgifter, fx registreringsafgiften på køretøjer. Når der er højkonjunkturer, vil omsætningen være højere og dermed udløse mere moms og flere afgiftsindbetalinger. Omvendt når der er lavkonjunktur.

Institutionelle forklaringer

Bilsalget og dermed registreringsafgiften på køretøjer stiger bl.a. i 2015 som følge af en omlægning og generel sænkning af registreringsafgiften for personbiler, jf. STO s. 219, herunder dog også en indførelse af registreringsafgift for el-biler, hvilket udløser en meget stor efterspørgsel efter sådanne i 2015.

I 2012 blev afgifterne på øl, vin, cigaretter og sukkerholdige varer sat op, jf. DØS s. 145, hvilket alt andet lige er med til at forklare stigningerne i provenuet fra afgifter.

I 2013 skete der en nedsættelse af afgifter på øl og sodavand, herunder en fuldstændig fjernelse af sodavandsafgiften i 2014, jf. DØS s. 145, hvilket alt andet lige i har været med til at mindske vækstraten i indtægterne fra afgifterne. Derudover blev energiafgifter på erhvervene og husholdningerne også nedsat i 2014.

Offentlige udgifter (Funktionel fordeling, undervisning).

Bog: ST (s. 136 og 194 (realøkonomisk fordeling),), AM (s.), DØS () og DOS (s. 18 (off. Forv. Og serv.), 59 - 62).

Data og forbehold

Den offentlige forvaltning og service er de institutioner og myndigheder, hvis hovedfunktion er at producere ikke-markedsmæssige tjenester til kollektivt forbrug f.eks. folkeskolen og departementerne. Som hovedregel skal mere end 50 pct. af ydelsen været finansieret af skatter, jf. ST s. 197.

Den offentlige forvaltning og service består af fire delsektorer: Statslige sektor (fx universiteter/videregående uddannelser); sociale kasser og fonde (fx A-kasser); Regionale sektor (Sygehuse m.v.) og den kommunale sektor (fx folkeskoler).

Den funktionelle fordeling af de offentlige udgifter kaldes også formålsfordelingen. Belyser formålet med offentlige udgiftsmæssige prioritering og formålet med at afholde udgifter. Den funktionelle fordeling kan opdeles i ti hovedformål, fx generelle offentlige tjenester, sundhedsvæsen og undervisning.

Der skal tages forbehold for, at data kan være foreløbige opgørelser, hvilket betyder, at data i beskrivelsen fremadrettet kan blive ændret.

Det skal tages forbehold for de kilder, hvor data er i årets priser, i det data i beskrivelserne er påvirket af den løbende pris- og lønudvikling.

Ydermere skal samme forbehold for de primære forklaringer på udviklingen også omtales fx forbehold for de sidste tre år i data fra nationalregnskabet til brug af beskrivelse af konjunkturerne.

Figur og tabel

Tabellen/figuren skal indeholde offentlige udgifter til fx undervisning (kommer an på hvad opgave beder om). Fx undervisning i alt, grundskole og videregående uddannelse, i mia.kr. Årets priser og år-til-år ændring af disse.

Beskrivelse

Vær opmærksom på, at Statens Uddannelsesstøtte (SU) indgår fx under udgifter til ungdomsuddannelser og videregående uddannelser i den funktionelle fordeling - ligesom udgifter til investeringer og udgifter til lønninger m.v. gør.

Forklaringer

Redegør for hvilken delsektor som har ansvaret for de valgte uddannelsesområder.

Vedr. grundskolen så er det kommunerne som har ansvaret for folkeskolen, og staten som har ansvaret for privatskoler og efterskoler. Vedr. De videregående uddannelser og SU'en er det udelukkende staten, som har ansvaret.

Lav en tabel af bestanden af elever i grundskolen og studerende på videregående uddannelser. Og en år-til-år ændring af disse. Kilde. ST s. 29.

Man finder frem til at dette er en adfærdsmæssig forklaring idet sigtningen har været større end væksten i antallet af unge, jf. nedenfor.

Demografiske forklaringer

Af demografiske forklaringer, kan der peges på, at antallet af børn i grundskolealderen 6-15 år har været faldende i perioden med ca. 3 pct. jf. STO s.20, hvilket er med til at forklare den lave stigning i udgifterne til grundskolen.

Omvendt skyldes stigningen i de offentlige udgifter til videregående uddannelser delvist også væksten i antallet af unge 20-24 år i tilnærmelsesvis samme periode 2010-2018, jf. ST s.19 med ca. 20 pct.

Konjunkturmæssige forklaringer

Når antallet af unge på de videregående uddannelser stiger med mere end de demografiske årsager umiddelbart tilsiger, så skyldes det som nævnt adfærdsmæssige forklaringer, som bl.a. kan henføres til konjunkturudviklingen, med en højkonjunktur frem til 2007 (lettere at finde beskæftigelse) og lavkonjunktur fra 2008 og frem til 2013 (sværere at finde beskæftigelse)

Institutionelle forklaringer

Af politiske forklaringer kan bl.a. peges på genopretningspakken af Dansk Økonomi i 2010 efter finanskrisen, jf. STO s. 207, hvor der skete betydelige offentlige besparelser ikke mindst i 2011.

Finanspolitik (Rentespænd).

Bog: ST ( ) og DP (s.).

Data og forbehold

Renter

Den effektive rente til beregning af det lange rentespænd er statsobligationer baseret på årsgennemsnit, jf. ST s. 189. Begge er baseret på 10-årige statsobligationer.

Den tyske statsobligationsrente er den europæiske benchmarksrente, fordi Tyskland er den største økonomi i Europa. Det relevante rentespænd kan derfor kun være forskellen mellem den danske statsobligationsrente og den tyske statsobligationsrente.

Der skal tages forbehold for afrundinger af renterne og rentespændet til en decimal, eftersom dette kan give en vis unøjagtighed i forhold til konklusioner f.eks. om hvorvidt rentespændet de facto har været nul, idet renter og rentespænd beregnes med to decimaler.

Danmark fører fastkurspolitik over for euroen, som er euroområdet's valuta, og hvor ECB er centralbank. Det relevante korte rentespænd er derfor forskellen mellem Nationalbankens udlånsrente og hhv. ECB renter 2006-2008 ECB Variable rate tenders og 2008-2018 ECB Fixed rate tenders, eller mellem Nationalbankens indskudsbevisrente og ECB's deposit facility rate, jf. PD s. 24. For den betragtede periode er det mest relevant at se på indskudsbevis/deposit facility spændet.

Der skal tages forbehold for, at den toneangivende rente ændrer sig i takt med at de pengepolitiske modparters placerings-/eller lånebehov ændrer sig.

Beskrivelse af nettostillingen samt forbehold ift. bruget af udlånsrenten

Nettostillingen betegner de pengepolitiske modparters samlede nettoindestående i Nationalbanken i pengepolitiske øjemed, og er defineret som eksempel neden.

Det er centralt for pengepolitikken gennemslagskraft, at Nationalbanken vælger værktøjet, der kan ændre renterne i økonomien via den pengepolitiske transmissionsmekanisme. Dvs., Nationalbanken ændrer renterne på bankernes eventuelle indlån/udlån/indskudsbeviser, for derefter at bankerne selv ændrer renterne for deres kunder. Man kan se, at 2017, havde bankerne ingen pengepolitiske udlån i NB, men tværtimod likviditet placeret i indskudsbeviser.

Det tyder på, at bankerne har et placeringsbehov og ikke et lånebehov, som man kunne se tidligere, fx i løbet af finanskrisen 2008-2009. Derfor kan man argumentere for, at lige nu, er indskudsbevisrenten den relevante pengepolitiske rente at ændre, såfremt man vil fremskynde en ændring i renten i økonomien. Jf. Nationalbankens nettostilling, argumenterer jeg for at, det er indskudsbevisrenten der har været pengepolitisk styrende siden 2010 (med undtagelse af en enkelt ændring i udlånsrenten i løbet af den europæiske statsgældskrise). Derfor kunne man overveje at bruge udlånsrenten til beregning af rentespændet før 2010 og indskudsbevisrenten til at beregne den korte rentespænd efter 2010.

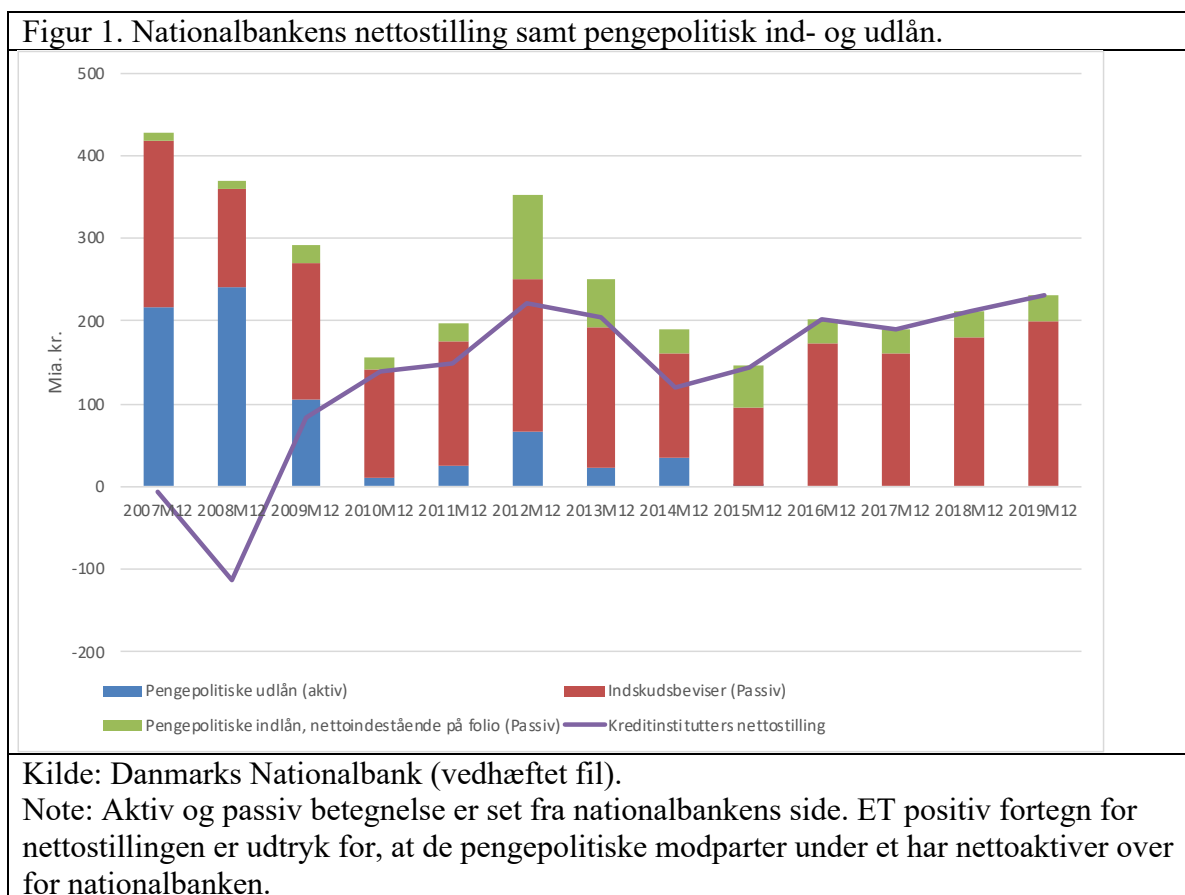
Foliokonti har en fastsat ramme og overskrideres denne konverteres til indskudsbeviser (aktuelt da foliorenten er højere end indskudsbeviser). Når placeringsbehovet, som det har været tilfældet i lang

tid, overskrider foliorammen bliver indskudsbeviser renten på den marginale placering og dermed styrende pengepolitiske rente for DK's NB.

Valutakurser

Den primære relevante valutakurs er euro/danske kroner (EUR/DKK), fordi DK som førnævnt fører fastkurspolitik over for euroen. Valutakursen mellem danske kroner og euro er baseret på grundlag af markedskurserne og efterfølgende beregnet som en gennemsnitskurs for det enkelte år fra 2008 til 2018.

En anden relevant kurs kan være amerikanske dollars (USD).

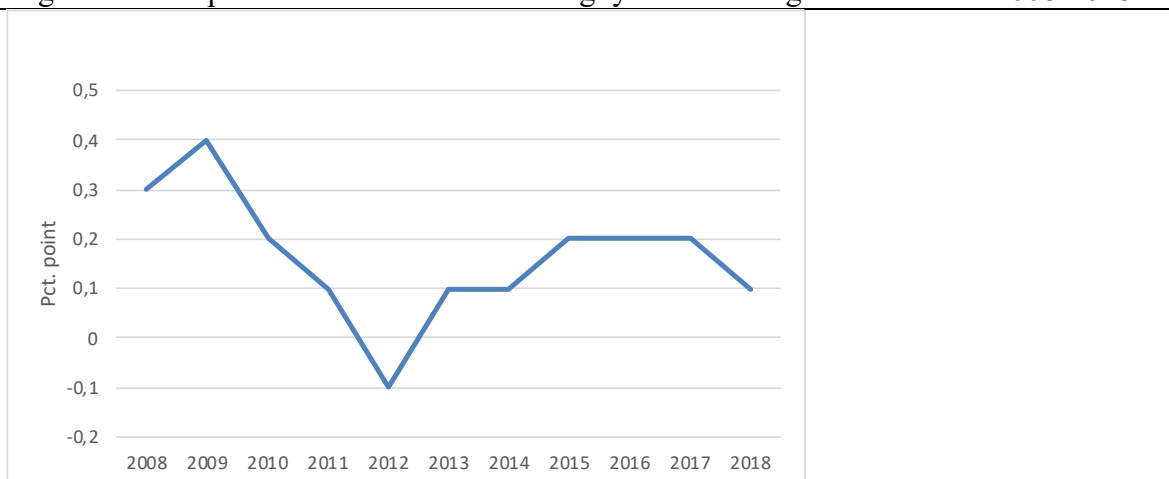
Figur og tabel

Figuren skal vise rentespændet mellem de to relevante statsobligationsrenter.

Beskrivelse

Fra 2008-2011 er rentespændet positivt, men falder fra 2009 til 2012, hvor det kortvarigt er negativt. Herefter er det igen stigende frem til 2015, hvorefter det er stabilt, jf. figur 2. 5 Det bør bemærkes, at selve niveauet for renterne er faldet betydeligt gennem hele perioden, fra et niveau omkring 4-4,5 procent i 2008 til omkring 0,5 procent i 2018.

Figur 2. Rentespændet mellem den danske og tyske statsobligationsrente fra 2008-2018

Kilde: STO s. 189. Tal for figuren kan ses under bilag i tabel 1.

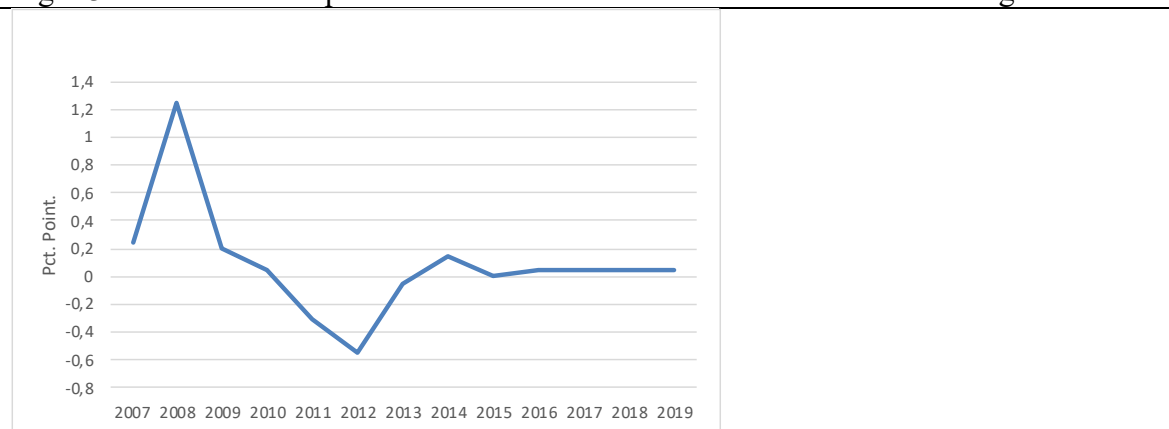
Tabel 1. Den danske og tyske 10-årige statsobligationsrente

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Danmark	4,3	3,6	2,9	2,7	1,4	1,7	1,3	0,7	0,3	0,5	0,5
Tyskland	4	3,2	2,7	2,6	1,5	1,6	1,2	0,5	0,1	0,3	0,4
Rentspænd mellem DK og DE statsobligationsrente	0,3	0,4	0,2	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1

Kilde: STO s. 189.

Anm: Hørende til figur 2.

Figur 3. Det korte rentespænd mellem den danske centralbanks udlånsrente og ECB

Kilde: Danmarks Nationalbank og ECB (vedhæftet fil)

Anm: 2007-2008 brugt *ECB variabel rate tenders* og 2008-2019 brugt *ECB Fixed rate tenders*.

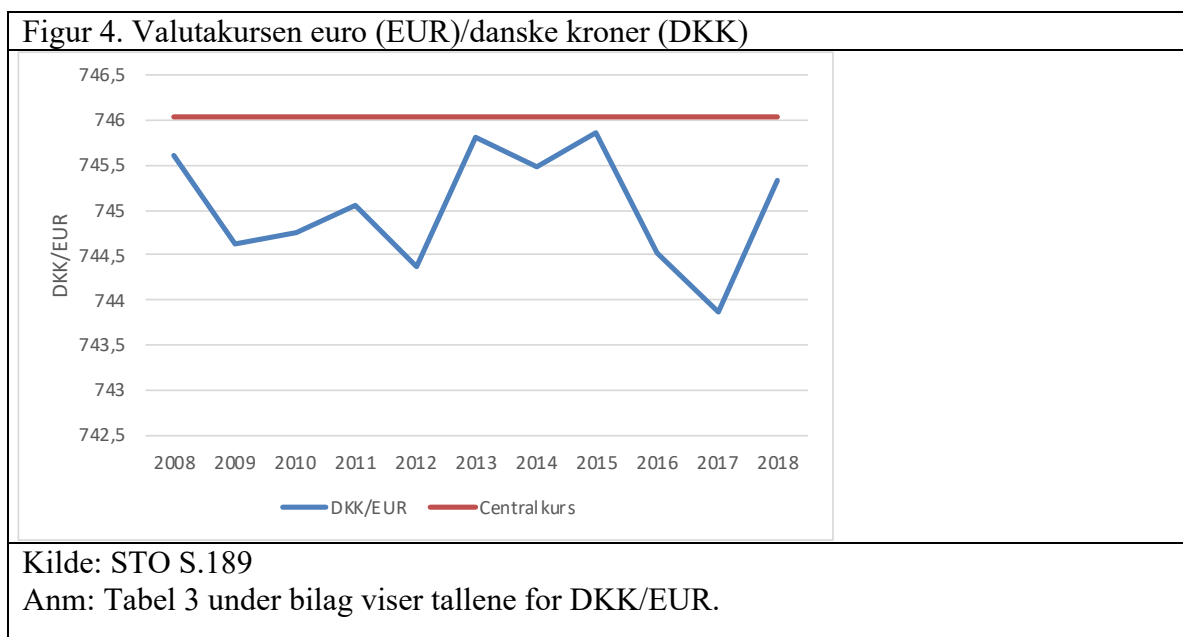
Tabel 2. Det korte rentespænd mellem den danske centralbanks udlånsrente og ECB

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pct. Point.	0,25	1,25	0,2	0,05	-0,3	-0,55	-0,05	0,15	0	0,05	0,05	0,05

Kilde: STO s.189

Anm: 2007-2008 brugt *ECB variabel rate tenders* og 2008-2019 brugt *ECB Fixed rate tenders*.

Det korte rentespænd er forholdsvis højt i 2008 (1,25 procentpoint), og falder herefter kraftigt fra 2009 til 2011, hvor rentespændet historisk bliver negativt med bund i 2012 (-0,55 procentpoint). Stiger frem til 2014 og er tæt på nul resten af perioden, dog positivt 2016-2018. For indskud/deposit er rentespændet ligeledes højt og falder kraftigt i 2009, herefter mere dæmpet fald frem til 2012, hvor spændet er negativt. Stiger frem til 2014, hvor det er svagt positivt. Falder igen kraftigt i 2015 og stabiliserer sig 2016-2018 med et negativt rentespænd.

Den danske krone styrkes svagt i 2009 og er stabil frem til 2012.. • Svækkes i 2013 og stabil 2013-2015, hvorefter DKK styrkes frem til 2017 og svækkes atter i 2018 8 • Jf. figur 5 er DKK/EUR generelt meget stabil. ERM2-aftalen tillader et bånd på 2,25 pct., som kursen er langt fra, i alle år svinger den tæt omkring centralkursen.

Forklaringer

Den danske krone har siden 1 januar 1999 deltaget i EU's nye valutakursmekanisme ERM 2 med en centralkurs over for euro, jf. DP. Danmark har dermed en fastkurspolitik baseret på et valutasamarbejde i ERM 2 mellem Danmarks Nationalbank og Den Europæiske Centralbank. Derfor kan Nationalbanken udover valutaintervention, udelukkende benytte en ændring af renterne på sine pengepolitiske redskaber til at styre kronen inden for de fastsatte bånd. Nationalbanken har følgende redskaber: Folio = pengeinstitutternes anfordringsindskud (umiddelbar likviditet); indskudsbeviser = 1 mio.kr. kortløbende tidsindskud eller elektroniske værdipapirer med kort løbetid udstedt af Nationalbanken mod at stille garanti i form af f.eks. statsobligationer. Folio har en fast ramme, dvs. NB kan styrer den umiddelbare likviditet ved at ændre denne. For indskudsbeviser er der ikke nogen fast ramme og pengeinstitutterne må dermed placere likviditet ud over foliorammen til (siden 2012) en negativ rente.

Nationalbankens målsætning er stabile priser og et stabilt finansielt system. Pengepolitikken anvendes til at opnå første mål (stabile priser). I Danmark er valgt at anvendes fastkurspolitik til at opnå målet om stabile priser, dvs. pengepolitikken fastlægges efter dette. Nationalbankens ensidige nedsættelse af den korte rente (mindskning af rentespænd til Den Europæiske Centralbanks renter)

vil alt andet lige svække kronen, og der er grænser for, hvor meget danske kroner kan falde i forhold til euroen, jævnfør ERM 2. Det vil sige, at valget af valutakurspolitik (politisk bestemt) bestemmer, hvad pengepolitikken (instrument/mål: fastholde fast kronkurs overfor euroen) kan bruges til. Derfor bliver valutapolitikken og pengepolitikken to sider af samme sag for Danmarks vedkommende. Pointen er, at man ikke samtidig kan føre fastkurspolitik og selvstændigt fastsætte de pengepolitiske renter.

Såvel udviklingen i rentespændene som valutakursen er påvirket af markedsmæssige forklaringer, idet både obligationsrenterne, pengemarkedsrenterne og valutakursen er fastsat på de respektive markeder.

Det lange rentespænd er forskellen mellem den tyske og den danske statsobligationsrente. Rentespændet er udtryk for den økonomiske og politiske risiko, som markedet vurderer, at der er mellem at placere sin likviditet i tyske statsobligationer frem for danske statsobligationer.

Udviklingen i det lange rentespænd er først og fremmest påvirket af markedsmæssige forklaringer, idet obligationsrenterne er fastsat på de respektive markeder. Udover de institutionelle/politiske faktorer vil markedet også være påvirket af de konjunkturmæssige, idet disse bl.a. påvirker statsbudgetterne.

Med hensyn til statsbudgetterne vil markedet kigge saldoen, når de skal vurdere kreditværdigheden af en stat og dermed renteniveauet, f.eks. når Tyskland skal finansiere et budgetunderskud. Tyskland har lavkonjunktur i 2005, hvor Danmark har højkonjunktur. Den generelle økonomiske udvikling og den offentlige budgetsaldo i Danmark har dermed udviklet sig gunstigt. Tyskland har derimod problemer med deres offentlige budgetsaldo. Det lykkedes bl.a. Tyskland at slippe for sanktioner fra EU, selvom landet i flere år har overtrådt vækst- og stabilitetspagten regler for de offentlige finanser, idet reglerne i EU' stabilitets- og vækstpagt opblødes. 2007-2008 forbedring af den tyske offentlige saldo, og den tyske obligationsrente ligger også under den danske rente, og rentespændet er positivt igen indtil 2012, hvor det kortvarigt er negativt, fordi markederne vurderer den danske økonomi bedre end den tyske ditto – og de danske statsgældsbevisrenter er rekordlave, jf. STO s. 209, fordi de er negative.

Sammenhængen mellem det lange rentespænd og valutakursen er, at såfremt der er tvivl om kronkursen og dermed eventuelt fastkurspolitikken, så vil det lange rentespænd, alt andet lige, stige, fordi udenlandske investorer vil sælge deres kroneobligationer, idet markedet vil vurdere, at der er risiko for, at kronen vil blive svækket, og i værste fald måske blive devalueret, hvorefter eventuelle udenlandske ejere af danske 10 statsobligationer vil få et valutakurstab. Samtidig vil kronen blive svækket, fordi der vil blive udbudt flere kroner i valutamarkedet.

Det korte rentespænd er et udtryk for forskellen mellem placering af likviditet i pengemarkedet i euro (euroområdet) og pengemarkedet i danske kroner (Danmark). Spændet er drevet af de pengepolitiske operationer som hhv. ECB og Nationalbanken foretager sig og typisk afspejler de økonomiske og politiske risici, som markedet vurderer at der er mellem at placere sin likviditet i det ene frem for det andet renteområde. Udover de institutionelle/politiske faktorer vil markedet også være påvirket af konjunkturudviklingen idet disse påvirker pengeinstitutternes resultater.

Sammenhængen mellem det korte rentespænd og valutakursen er, at såfremt kronekursen fx er for svag ift. Nationalbankens målsætninger, kan Nationalbanken vælge at sætte renten op og dermed øge rentespændet til den toneangivende pengepolitiske rente i euroområdet. Det vil alt andet lige øge efterspørgslen efter kroner, og vil have en stabiliserende effekt på kronekursen. Det modsatte gælder, når kronen er for stærk. Bemærk, at valutakursen ligeledes kan stabiliseres via intervention i valutamarkedet, dvs. køb/salg af valuta mod kroner (kræver en valutareserve) og at intervention som regel bruges som første værktøj, såfremt markedskursen på DKK/EUR bevæger sig i en uhensigtsmæssig retning.

Frem til 2007 er der et faldende kort rentespænd, som bl.a. skal ses i lyset af rolige og stabile forhold for pengeinstitutterne med store overskud, jævnfør STO s. 150 bl.a. i lyset af højkonjunkturen, jævnfør STO s. 105 og boligprisernes fortsatte stigning, jævnfør STO s. 90. I 2008 er den danske pengeinstitutsektor i stor krise og flere bankpakker følger, jævnfør bl.a. STO s. 203-208, hvorfor også rentespændet øges. Bl.a. har de danske pengeinstitutter vanskeligt ved at skaffe likviditet fra udenlandske pengeinstitutter. Efterfølgende kommer euroområdet og dets banker i en stor krise (såkaldt europæiske statsgældskrise) bl.a. som følge af krisen i PIIGS-landene (Portugal, Irland, Italien, Grækenland og Spanien). Det kan forklare, at det korte rentespænd falder drastisk i 2009 for at blive et negativt rentespænd i 2010, hvor kronen regnes for at være sikker, og Nationalbanken gang på gang må mindske renterne på sine redskaber for at fastholde centralkursen i forhold til euroen frem mod 2012. Herfra svækkes kronen, og Nationalbanken mindsker rentespændet, som kommer til at ligge tæt på nul. Den fortsatte svage udvikling i euroområdet gør, at de pengepolitiske renter (deposit facility i ECB) er negative fra 2015 (fra juni 2014). Hensynet til fastkurspolitikken gør, at renten på indskudsbeviser sænkes, især i begyndelsen af 2015, hvor der opstår spekulation mod DKK efter, at den schweiziske centralbank opgav deres ensidige binding CHF/EUR. Kortvarigt er renten i DKK -0,85, men stabiliseres efterfølgende til -0,65 pct. (indskudsbevisrenten).

Valutakursen er markedsfastsat, selvom den i sagens natur er påvirket af ERM II og den fastsatte centralkurs med udsving. Markedet vil dog hele tiden vurdere, om centralkursen er korrekt fastsat, ellers vil markedet forsøge at korrigere kursen, men det vil Nationalbanken sammen med Den Europæiske Centralbank også gøre. Hidtil er Nationalbanken lykkedes med at få gennemtruffet fastkurspolitikken.

Frem mod 2012 styrkes kronen svagt, idet der er efterspørgsel efter placering i danske kroner. I 2015 er der et historisk pres på kronen (det såkaldte "Kronekrise"), idet spekulanter havde en forventning om, at Nationalbanken ville droppe fastkurspolitikken i Danmark, med en styrkelse af kronen overfor euroen som følge. STO s. 214. Dette har medført en historisk høj valutareserve i starten af 2015, der efter krisen normaliseres til et niveau på ca. 460 mia. kr. Efterfølgende er kronen også styrket, jf. figur 4. I det omfang de studerende har set på månedstal, bør det bemærkes, at i opgørelsen af Nationalbankens balance er valutareserven netop en af modposterne til pengeinstitutternes nettostilling.

Valutakursen på amerikanske dollars i forhold til danske kroner kan forklares som markedets vurdering af valutakursen mellem amerikanske dollar versus euro på grund af fastkurspolitikken. Det giver sig udtryk ved, at såfremt euroen styrkes over for amerikanske dollar, så vil kronen også styrkes over for dollar, som det var tilfældet 2006-2008. Og tilsvarende såfremt euroen svækkes over for amerikanske dollar, så vil kronen også svækkes over for dollaren, som det generelt også var

tilfældet fra 2008 til 2014 og i særdeleshed i 2015 og 2016. Styrkelsen af dollaren i 2015 er primært en følge af, at den amerikanske økonomi klarer sig bedre end euroområdet.

Konjunkturmæssige forklaringer

Institutionelle forklaringer

Demografiske forklaringer

Offentlige sektor (Skattetryk).

Bog: ST (), DOS (s.) og DØS (s.).

Data og forbehold

Begrebet skattetryk samt definition af skatter og afgifter skal beskrives. Brug ST s. 138, ST s. 190-191 og ST s. 198. Skatter og afgifter er obligatoriske ydelser, der betales af husholdningerne og virksomheder til offentlig forvaltning og service, uden nogen direkte modydelse.

Det anvendte skattetrykmål er det traditionelle skattetryk og kan udregnes som: (samlede skatter og afgifter/bruttonationalproduktet i markedspriser) * 100. Den største indvending mod dette mål er, at nævneren er i markedspriser og dermed inkl. moms og afgifter, som også indgår i tælleren. Dermed vil fx stigende moms påvirke tæller og nævner med samme beløb i modsætning til en stigning i personskatterne, der alene indgår i tælleren. Konsekvenserne af de to eksempler på skattetryk vil være meget forskellig, alt andet lige.

Når man opgør skatternes og hermed det offentliges samlede størrelse i samfundet, bruger man forskellige mål for skattetryk. Der findes ingen teoretisk rigtig måde at måle skattetryk på. Der offentliggøres derfor flere mål for det. Skattetrykmål skal under alle omstændigheder altid tolkes med forsigtighed. Særligt ved internationale sammenligninger kan målene kritiseres for, at det er meget påvirkelige over for indretningen af det enkelte lands skatte- og indkomstoverførselssystem. Skatteudgifter (dvs. offentlige udgifter, der udmønter sig gennem skattefritagelse, fx børnefradrag) gør internationale sammenligninger svære. Desuden påvirkes skattetryk af de enkelte landes systemer mht., om velfærdsydelserne kommer fra det offentlige eller private, jf. ST s. 138.

Der skal tages forbehold for, at udviklingen i opgørelser opgjort i løbende priser er påvirket af både mængde og prisudvikling.

Der skal tages forbehold for, at data vedr. skattetryk er foreløbige for 2016-2018. For nationalregnskabet skal der tages forbehold for de seneste fire år.

Figur og tabel

Figuren skal omhandle skattetryk 2008-2018 (skatter og afgifter i alt i forhold til BNP). ST s. 138.

Beskrivelse

Skattetrykkets beskrivelse skal indeholde det faktiske niveau for skattetrykket fremgå, og til brug for beskrivelse af udviklingen skal der beregnes absolutte ændringer i skattetrykket i pct. point. Det bør trække ned såfremt beskrivelsen anvender beregning af år-til-år vækst (i pct.) for skattetrykket.

Forklaringer

Der er primært to forklaringer, institutionelle og konjunkturmæssige forklaringer.

Konjunkturmæssige forklaringer

Lav en figur for den reale vækstrate i BNP og angiv hvornår der er højkonjunktur og lav.

Fx momsens, at højkonjunktoren 2013-2018 betyder stigende privat forbrug, som betyder stigende omsætning og dermed højere moms til staten. I højkonjunkturerne stiger privat forbruget mere end indkomsten (forbrugskvoten stiger), dermed øges skattetrykket. Dertil kommer, at forbruget forskydes mod afgiftstunge varer, fx bilkøb.

Beskriv progressionen i skattesystemet og dens udvikling i skattetrykket. Fordi en højkonjunktur skaber større indkomst, som bidrager til et endnu højere skatteprovenu på grund af progressionen, hvor skattetrykket typisk stiger under en højkonjunktur, alt andet lige. Når det ikke lige er tilfældet, 2006-2007, så skyldes det bl.a. skattestoppet, jævnfør neden for. Omvendt er der i første dele af lavkonjunktoren 2008-2011 fladende eller niveaumæssigt status quo på skattetrykket i forhold til 2006-2007.

Institutionelle forklaringer

Med skattestoppet i 2002 blev alle skattet fastsat i kroner eller i pct., holdt fast således at skattesatsen ikke længere kunne stige. Ejendomsværdiskatten kunne derudover heller ikke stige med prisstigningerne på ejendomme, jf. DOS s. 136. Alt andet lige skulle skattetrykket falde.

2007-skattereformen (ST s. 200) skulle øge udbuddet af arbejdskraft og alt andet lige sænke skattetrykket.

2009-forårspakken 2.9 (ST s. 203) er en skatteomlægning over en længere periode frem mod 2019, hvorfor den kan være svær at aflæse.

Finansloven for 2012 (ST s. 208) betyder skatte- og afgiftsstigninger, hvilket alt andet lige øger skattetrykket.

For 2013 vedtages ny skattereform (ST s. 209) med en sænkelse af skatterne over en længere periode frem mod 2022, hvilket alt andet lige vil mindske skattetrykket.

Når skattetrykket alligevel stiger betydeligt fra 2012 til 2014, så handler det om en omlægning af kapitalpensionsordningen. Alle med en kapitalpension tilbydes at betale deres fremtidige pensionsbeskatning i 2013, 2014 og 2015 (med en lavere procentsats) frem for senere (med højere procentsats). I 2015 sker der en tilsvarende fremrykning af beskatningen af indeståender i LD. Det

fremrykker skattebetalinger for ca. 29 mia. kr. i 2013, ca. 59 mia. kr. i 2014 og ca. 28 mia.kr. i 2015, hvilket alt andet lige betød et betydeligt højere skattetryk i disse tre år, ikke mindst i 2014. Fra 2013 til 2014 sættes bundskatten op med 1 procentpoint, hvilket også trækker skattetrykket op efterfølgende.

Demografiske forklaringer

(Lønudvikling).

Bog: ST (s. 45, 142), AM (s.) og DØS (s.).

Data og forbehold

Lønindeksets lønbegreb er fortjenesten i alt inklusiv såvel lønmodtagers som arbejdsgivers andel af eventuelle pensionsbidrag. Fortjenesten sættes i forhold til den præsterede arbejdstid.

Der skal vælges mindst et par brancher/sektorer som repræsenterer hhv. Den private og den offentlige sektor. Det skal som minimum være den ”statslige sektor” og under den private sektor, som minimum ”industri, råstofindvending og forsyningsvirksomhed (industri)” og ”virksomheder og organisationer i alt”. Der skal kort argumenteres for valget, fx af de to toneangivende overenskomster er på hhv. statens område og på industriens område.

Kommenter evt. databrud, hvorefter afgrænsningen af sektoren virksomheder og organisationer følger de samme principper, som den gør i nationalregnskabet og omfatter både private og offentlige virksomheder, der ligger uden for sektoren offentlig forvaltning og service.

Der skal tages forbehold for at lønindekset (STO s. 45) er nominelt, og derfor skal deflateres med forbrugerprisindekset (STO s. 142) for at kunne beregne udviklingen i reallønnen.

Der skal også tages forbehold for data, hvor der er tale om foreløbige opgørelser, fx under forklaringer når data fra nationalregnskabet benyttes.

Figur og tabel

Figuren skal indeholde lønudviklingen i udvalgt brancher og sektorer år-til-år ændring i pct.

Fx industri, privat sektor, staten, kommuner og regioner og forbrugerprisindekset.

Beskrivelse

Beskrivelsen skal indeholde en beskrivelse af udviklingen i (den nominelle) løn eller reallønnen på de udvalgte sektorer ved stigninger/fald i år-til-år væksten i pct.

Forklaringer

Markedsmæssige forklaringer / konjunktur.

Der er som udgangspunkt tale om markedsmæssige forklaringer i form af overenskomstforhandlinger samt konjunkturmæssige forklaringer, som i øvrigt også påvirker de markedsmæssige forklaringer.

Der skal være en omtale af, at det er staten/Finansministeriet og DI som sætter dagsorden på hhv. det offentlige område og det private område. Tilsvarende skal reguleringsordningen også omtales.

I februar 2007 - under højkonjunktoren - indgår industriens nye overenskomster. Et 3-årigt forlig omfatter direkte 240.000 funktionærer og timelønnede. Der er udover pæne lønstigninger også tale om en række nyskabelser for de industriansatte, fx kompetence udviklingsfond og forhøjelse af pensionsbidraget til 12 pct. (ST s. 200)

I februar 2008 under indvirkning af foregående års højkonjunktur - indgås der overenskomst for 174.000 statsansatte. Finansministeriet og Centralorganisationernes Fællesudvalg har indgået et treårigt forlig for staten. Den samlede økonomiske ramme er på 12,8 pct. over tre år. (ST s.201)

Det virker som ramme også de indgåede overenskomster for kommunalt og regionalt ansatte, om end der også var en strejke blandt udvalgte dele af de offentlige ansatte i april-juni 2008 (ST s. 201 og 202).

I februar 2010 (under lavkonjunktoren) er der nye overenskomster på industriens område (ST s. 204). Der er tale om en toårig overenskomst, idet lønstigninger er meget små. Tilsvarende påvirker dette den øvrige private sektors overenskomst.

Tilsvarende indgås der også i februar 2011 en ny toårig overenskomst for de statsansatte /under lavkonjunktur). Ingen lønstigninger i 2011 og en lønstigning på 1,7 pct. i 2012. Den virker også som ramme for den nye overenskomst på det kommunale område, hver der heller ikke er tale om lønstigninger i 2011 (ST s. 206)

I februar 2012 indgår industriens parter ny toårig overenskomst (under lavkonjunktur) med små lønstigninger i 2012 og 2013 (ST s. 208). Tilsvarende påvirker dette den øvrige private sektors overenskomster og lønstigninger er fortsat for lave

I februar 2013 (under lavkonjunktur) en ny toårig statslig overenskomst med en samlet økonomisk ramme på 0,0 pct. i 2013 og 1,1 pct. i 2014. Derudover videreføres reguleringsordningen, som årligt korrigerer lønstigningerne i det offentlige med 80 pct. af forskellen til det private niveau. I samme måned indgås også overenskomst på det kommunale og regionale område med samme ramme som i staten, om en med lidt højere lønstigning end i staten (ST s. 210).

I februar 2014 indgås der en treårig overenskomst i industrien med lidt højere lønstigninger i 2014, 15 og 2016 end i den forrige overenskomstperiode (ST s. 212). Når der indgås en treårig overenskomst, så tyder det også på, at partner ser, at der er lys forenden af tunnelen.

I februar 2015 får de 185.000 statsansatte en ny overenskomst for en treårig periode. Der blev aftalt lønstigninger på 3,51 pct. og en forventet udmøntning fra den såkaldte reguleringsordning på 0,93 pct., som skal sikre, at lønudviklingen i det offentlige følger det private. Dette skal netop kunne sikre en reallønsfremgang (ST s. 213).

I samme måned indgås der også en overenskomst for de ca. 500.000 kommunalt ansatte med en lønstigning på 4,81 pct. over tre år samt 0,61 pct. fra reguleringsordningen (ST s. 213). Det vil sige lidt højere lønstigninger end på det statslige område.

Udenrigsøkonomi (Udlandstillingen, netto og betalingsbalancen, netto).

Bog: ST (), AM (s.), HKU (kap. 6 og 7.) og DØS (s.).

Data og forbehold

Definitioner af de enkelte udvalgte komponenter under både betalingsbalancen og udlandsstillingen/kapitalbalancen skal medtages. Jf. HKU, kap 6 og 7.

Opgørelsen af de løbende poster er foreløbige for årene 2016-2018, hvilket der skal tages forbehold for.

Tilsvarende skal der tages forbehold for, at data er i årets priser og dermed påvirket af den løbende pris- og lønudvikling.

Udlandsstillingen svarer til forskellen mellem aktiver og passiver på kapitalbalancen, jf. HKU, kap 7.

Figur og tabel

Skal bestå af overskud på løbende poster, Varer (fob) og formueindkomst. Kilde. STO s. 155.

Beskrivelse

Beskrivelsen skal som minimum omfatte niveauet i mia.kr. i en figur, tabel eller en supplerende skriftlig præsentation.

Idet baggrunden for udviklingen i formueindkomsten, netto, skal medtages, jf. opgaveformuleringen, skal en af de to delposter som minimum være udviklingen i formueindkomsten, netto, og det betragtes som en væsentlig fejl, såfremt det ikke er tilfældet.

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Der skal være særlig fokus på konjunkturudviklingen i perioden, hvilket som minimum skal beskrives ved den reale vækstrate i BNP. Relevansen af konjunkturudviklingen skal godtgøres, ved at give indtryk af forståelse for sammenhængen mellem udviklingen i BNP og efterspørgslen på importerede varer.

Jf. STO s. 101 var der højkonjunktur i 2005. Det samme gør stigningen i det private forbrug og dermed vareimporten. Det sker helt frem til 2008, hvor den nuværende lavkonjunktur indtræder, som følge ikke mindst af den finansielle krise i såvel udlandet som i Danmark, som er markant i 2009. Under en højkonjunktur skabes øget indkomst,

som bevirker øget efterspørgsel på varer og tjenesteydelser til privat forbrug, særligt anskaffelse af køretøjer (vareimport) og f.eks. turisme (tjenesteimport), jævnfør STO s. 120 og STO s. 147 og 149, der viser, at der har været nettoudgifter til rejser, og nettoudgifterne har været voksende i perioden. Også investeringerne stiger voldsomt under højkonjunktoren – herunder de importtunge maskiner og transportmidler. I lavkonjunktur modsatte tendenser i forhold til ovenstående.

Tilsvarende har højkonjunktoren i vores samhandelslande, jævnfør STO s. 177, i samme periode også betydet en stigende eksport, om end den ikke er vokset ligeså hurtigt som vareimporten, jævnfør beskrivelsen. Omvendt under lavkonjunktoren fra 2009.

Konkurrenceevnen i form af relativ produktivitet, løn og valutakurs samt evt. bytteforholdet bør nævnes ift. Vareeksporten, netto.

Institutionelle forklaringer

Af institutionelle/politiske forklaringer kan blandt andet omtales forårspakken i 2003/04. Baggrunden for indgrebet var flere år med lavkonjunkturer. Ændringerne skulle stimulere til stigende forbrug og vækst. Ændringen bidrog til et stigende bidrag til væksten fra især det private forbrug fra især fra 2005 og frem til 2007, hvilket påvirkede vareimporten i samme periode, hvor varebalancen faldt

Overskuddet på betalingsbalancens løbende poster i hele perioden har betydet at vi er gået fra at være en debitoration til nu kreditoration (STO s. 156). Det har bl.a. den konsekvens, at formueindtægterne vokser langt hurtigere end formueudgifterne.

Adfærdsmæssige forklaringer

Adfærdsmæssige forklaringer f.eks. globaliseringen i form af større bruttotransaktioner af varer og tjenester samt f.eks. porteføljeinvesteringer og direkte investeringer, som igen betyder større formueindkomster (bruttoindtægter og bruttoudgifter). Således udgjorde formueindtægten (netto) godt 74 mia. kr. i 2014 svarende til knap 4 pct. af BNP eller ca. halvdelen af det samlede overskud.

Baggrunden for udviklingen i formueindkomsten, netto, skal medtages.

Jævnfør opgaveformuleringen skal besvarelsen også indeholde en kort gennemgang af sammenhængen fra betalingsbalancen til kapitalbalancen. Såfremt dette ikke er medtaget, er det en væsentlig fejl. Sammenhængen fremgår bl.a. af STO s. 188 og HKU s. 137.

Et overskud på de løbende poster inkl. kapitaloverførsler, netto, betyder, at der placeres et tilsvarende beløb på de finansielle poster. Udlandsstillingen på kapitalbalancen vokser – alt andet lige – med samme beløb. På grund af kursændringer på aktier, obligationer mm. kan udlandsstillingen så være højere eller lavere, når den gøres op fx ultimo året. (Kursændringer bogføres direkte på aktiv/passivposterne i kapitalbalancen).

I forklaringen af udviklingen i Danmarks nettoaktiver over for udlandet bør kommenteres på værdiregulering, hvor især kursfald på aktier i 2008 (finanskrise) er meget betydeligt. Da Danmark har betydelige aktiver i udenlandske aktier er det stærkt medvirkende til, at nettogælden stort set ikke ændrer sig fra 2007 til 2008 trods et betydeligt overskud på betalingsbalancens løbende poster. Samme i 2015, hvor nettoformuen falder trods et overskud på betalingsbalancens løbende poster på 139 mia. kr. Værdireguleringen af Danmarks passiver kan især henføres til stigningen i kursen på danske aktier, se side 145. Da kapitalbalancen er vist instrumentopdelt STO s. 156 bør de studerende komme ind på nævnte forhold.

Udenrigsøkonomi (Import og eksport).

Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).

Data og forbehold

Figur og tabel

Beskrivelse

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Institutionelle forklaringer

Demografiske forklaringer

Udenrigsøkonomi (Import og eksport).

Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).

Data og forbehold

Figur og tabel

Beskrivelse

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Institutionelle forklaringer

Demografiske forklaringer

Udenrigsøkonomi (Import og eksport).

Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).

Data og forbehold

Figur og tabel

Beskrivelse

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Institutionelle forklaringer

Demografiske forklaringer

Udenrigsøkonomi (Import og eksport).

Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).

Data og forbehold

Figur og tabel

Beskrivelse

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Institutionelle forklaringer

Demografiske forklaringer

Udenrigsøkonomi (Import og eksport).

Bog: ST (), AM (s.), HKU () og DØS (s.).

Data og forbehold

Figur og tabel

Beskrivelse

Forklaringer

Konjunkturmæssige forklaringer

Institutionelle forklaringer

Demografiske forklaringer

2016